

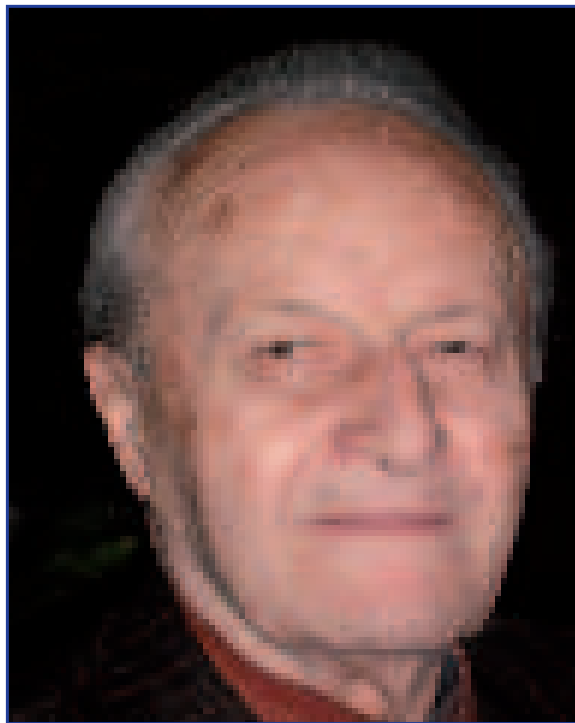
Egy elegáns tudós-professzor halálára...

Ádám György emlékezete

Azt mondják, mindenki úgy hal meg, ahogy élt. Ádám György professzorra ez biztosan igaz: ha lehet méltósággal és elegánsan elmenni, akkor Vele ezt történt. Csendesen, szerényen, családjá körében, örökre elaludt. Még egy dolog, amit érdemes megtanulni Tőle.

Nehéz egy tudós Mestertől búcsúzni, olyan valakitől, akitől az élet minden területén lehetett tanulni. Szakmai tevékenységét talán semmivel sem lehet jobban jellemezni, mint azzal az – idegen – szóval, amit szívesen használt, amikor tanítványai munkáját próbálta javítani: „minuciózus”. A szótárak szerint a szó jelentése: „minden apró részletre kiterjedően pontos, lelkiismeretes”. Ha valaki egy dolgozat, hosszabb cikk, disszertáció bírálatára kérte meg, többoldalas, apró, de szép betűkkel írott hosszú véleményt kapott tőle; máig őrzöm az összes ilyen dokumentumot. Ha nem is mindig értettem mindennel egyet, amit írt, meggondolásra minden szó, mondat érdemes volt. Aki nem látta őt operálni, vagy műszert beállítani, sőt órát javítani (eredeti szakmája órás volt, talán innen hozta a precizitás iránti igényét), az nem tudja, mit is jelentett pontosan nála a „minuciózus” munkastílus. Soha nem hagyott semmit félbe, nem maradt utána elvarratlan szálak, kósza mondatok, végig nem gondolt gondolatok. Mindig és mindenben a pontos teljességre törekedett.

Ha pszichofiziológiáról, és különösen a belső szervi érzékelés pszichofiziológiájáról kerül szó, Ádám György munkássága megkerülhetetlen. Korai összefoglaló könyve több egyetemen tankönyvként szolgált, még Mexikóba is meghívták tanítani. Azon kevés közép-európai kutató közé tartozott, akit Keleten és Nyugaton egyaránt elismertek, aki képes volt a legkülönbözőbb irányzatok integrálására. Az 1980-ban az ame-

rikai Pavlov Társaság felkérésére rendezett Kelet-Nyugat szimpóziumot máig emlegetik a résztvevők, hiszen ott nyílt először alkalom arra, hogy amerikai és orosz (azaz akkor még szovjet) tudósok közvetlenül, személyesen eszmét cseréljenek szakmai kérdésekről. A nemzetközi Gasztrointesztinális Pszichofiziológia Szimpózium hasonlóan sikeres kezdeményezés volt, itt értettek először szót egymással a gyomor-bélhuzam funkcionális betegségeivel foglalkozó pszichológus, illetve klinikus orvos szakemberek (nem kis mértékben az Ádám professzor által vezetett állatkísérletes és humán alapkutatások eredményeinek megismerése révén). És végül, de nem utolsósorban, a Visceral Perception című, a belsőszervi érzékelésről szóló monográfiája a szakterület alapvető forrásmunkájának számít.

Ádám György nemcsak kiváló és elkötelezett kutató volt, hanem kiemelke-

dő egyetemi oktató is. Előadásaira más szakokról, néha más egyetemekről is bejártak a hallgatók, neki nem kellett arra gondolnia, hogy bejárni nem kötelező: sosem lézengtek az óráin félig üres teremben. 1968-ban, amikor áthívták az Eötvös Loránd Tudományegyetemre, merészen belevágott egy új tanszék alapításába, és az Összehasonlító Élettani Tanszék hamarosan a szakma egyik központjává vált. Már maga az a tény is különlegesnek tekinthető, hogy az akkoriban egyáltalán nem elfogadott pszichofiziológiai jellegű kutatásokat indított meg, de ennél sokkal tovább ment. Alakult egy akkoriban nagyon korszerűnek számító neurokémiai laboratórium, ahol hamarosan már neuroimmunológiai módszereket is használtak, ami akkoriban még különlegességnek számított. Ugyancsak bátorságra vallott, és mutatja soha meg nem alkuvó hozzáállását, ha szakmai kérdésekről volt szó, hogy létrejött egy hipnóziskutató laboratórium is, amely sikeresen egyesítette magában az amerikai és az orosz kutatási hagyományokat egyaránt. Foglalkozott a Tanszék már akkoriban az alváskutatással is, amely szintén igen előremutató befektetésnek bizonyult. Mi sem bizonyítja mindezt jobban, mint hogy az akkoriban a Tanszéken dolgozó fiatalok közül mára legalább hatan az MTA doktori és egyetemi tanárok vagy kutatóintézeti osztályvezetők lettek. A szakmai bátorságnál is nagyobb tett volt ugyanis, hogy a Tanszékre abban az időben – néhány már tapasztaltabb oktató mellé – szokatlanul sok fiatalot vett fel, akikben messzemenően meg is bízott, és komoly feladatokat adott mindenkinek. Jó érzékére utal, hogy nem kellett csalódnia. ...

Oktatói tevékenységét mindig kiegészítette az oktatás- és tudományszervezési munka is. Elkötelezett szervező és vezető volt, bármelyik területre is vetette a sors.

Két rektori ciklusa alatt élte meg az ELTE fejlődésének egyik igen termékeny szakaszát. Rajta hagyta keze nyomát az MTA Pszichológiai Intézetén, melynek egy ideig igazgatója volt, több magas funkciót is betöltött a Magyar Tudományos Akadémián, melynek haláláig az egyik legaktívabb tagja volt. A Magyar Élettani Társaság, a Magyar Pszichológiai Társaság működése elképzelhetetlen volt nélküle, életének utolsó évtizedeiben a Magyar Pedagógiai Társaság nagy tiszteletű elnökeként funkcionált. Számítalan nemzetközi, és külföldi szakmai társaság tudhatta tagjai között, soknak alapító tagja is volt. Több egyetemen avatták tiszteletbeli doktorrá, megszámlálhatatlan konferenciára, kongresszusra, szimpóziumra hívták meg előadni. Igazi világpolgár volt, mindenütt otthon érezte magát, miközben sosem felejtette el, hogy hova tartozik. Ezt is meg lehetett tanulni tőle.

Ha van valami, amit még különösen becsülni lehetett Ádám György szakmai életútjában, az olthatatlan szerete az ismeretterjesztés iránt. Nemcsak számos ismeretterjesztő előadást tartott, nemcsak sokféle népszerű tudományos cikket írt, hanem a TIT elnökeként, később a Tudományos Akadémia Ismeretterjesztési Bizottsága elnökeként elhivatott konokssággal szervezte is az ismeretterjesztő munkát. Egyéni jellegzetessége volt, hogy irtotta a szakmai nyelvből az idegen kifejezéseket, különösen azokat a valaha latin szavakat, amelyek más nyelv, például az angol közvetítésével érkeztek a szakzsargonba. Ha mégis használt – többnyire latin eredetű – kifejezést, azonnal megadta annak magyar megfelelőjét is. Tőle származik például a „kiváltott potenciál” (evoked potential), vagy a „porond” (open field) kifejezés. Nekünk, akik vele dolgoztunk, a kezdetektől fogva vérünkbe vált ez a szellemiség, de nehéz lesz utolérni azt, amit Ádám György tett ezen a területen. Többek között évtizedeken át volt tagja, sokáig elnöke is a Természet Világa Szerkesztőbizottságának, és más folyóiratoknál is sokat dolgozott. Nekünk, munkatársainak és tanítványainak, mégis a PszFi című, máig páratlan televíziós ismeretterjesztő sorozata volt a csúcspont, amelyben az egész Tanszék közreműködését igényelte. A heteken át zajló forgatás mindannyiunk számára egyfajta csúcspont volt, amely az Ádám-szellem jegyében hihetetlen intenzív közös munka örömét is jelentette.

A végére maradt, mert nehéz róla meghatottság nélkül írni, hogy a tudós-professzor Ádám György, egyetemi tanár, az Akadémia rendes tagja, egyetemünk díszdoktora, Széchenyi-díjas kutató,

igazi, emberséges ember volt. A 23 év alatt, amit közvetlen munkatársaként töltöttem, de sem azelőtt, sem azután, soha nem láttam, és kollégáim sem tudtak ilyet felidézni, hogy akár egy pillanatra is megfélemlített volna magáról, valakire csúnyán rászólt, netán rákiabált volna. Mégis mindenki tudta, mit vár tőle, milyen elvek alapján értékeli a munkáját, hogyan képzei el a közös tevékenységet. Egy mondata élénken megmaradt emlékezetemben, magamévá tettem, és nemcsak én, hanem munkatársaim is. Amikor megkérdeztem tőle, hogy beleírom-e társszerzőként egy cikkembe, azt válaszolta: „Csak akkor írjon bele, ha biztos abban, hogy érdemben hozzájárultam ehhez a cikkhez bármilyen értelemben.” És ezt nagyon komolyan betartotta akkor is, amikor sok más intézményben a vezető automatikusan belekerült minden közleménybe. Sohasem tette magáévá mások munkáját, sohasem ékeskedett idegen tollakkal. Ami tőle kikerült, az mindig tiszta és igaz volt, akkor is, ha ez éppen nem volt kellemes vagy biztató.

Munkatársait mindig is embernek tekintette, és úgy fogadta el, ahogy voltak. Figyelt ránk, és bármikor bármivel lehetett fordulni hozzá. Ha valaki beteg lett, netán kórházba került, az elsők között látogatta meg, és persze felajánlotta segítségét is. Az pedig sokat ért, hiszen kiterjedt kapcsolatrendszere volt: rengeteg embert ismert, sok barátja, tisztelője, egykori tanítványa mindig készen állt arra, hogy első szavára tegye, amit kell. Ilyenkor nem a tudós-professzor járt a betegszobában, hanem egy atyai jó barát, aki jobban aggódott időnként, mint a beteg maga.

És még valami: igazi Mester volt, a szó legnagyobb értelmében. Olyan ember, akitől mindig és mindenben tanulni lehetett, anélkül, hogy ezt egy percig érezte volna. Ha valaki elrt valamit, velünk örült, kérdezett a dolgainkról, kérdéseinket át adott bölcs tanácsokat, és amikor már önállósodtunk, Mentorrá vált. Nekünk, akik a keze alatt nőttünk fel, afféle szellemi Apánk volt, akitől szakmát, emberséget, élni tudást lehetett tanulni.

Ádám György professzor, a Mester és Mentor, tudós-professzorunk csendes elaludt. Szerényen, békében, sorsában megnyugodva, ahogy élt. Mi, egykori tanítványai, nemcsak megőrizzük emléket, hanem bennünk és általunk él tovább. Visszük, és saját tanítványainknak átadjuk a fáklyát, amellyel nekünk világított utunk kezdetén, nem felejtünk, és nem szűnünk meg tenni, amire mindig is tanított bennünket: tudásunk szerint a legtöbbet adni másoknak. Nehéz lesz úgy, ahogy ő tette...

BÁRDOS GYÖRGY

E számunk szerzői

DR. BÁRDOS GYÖRGY egyetemi tanár, igazgató, ELTE Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet, Budapest; DR. BENCZE GYULA, a fizikai tudomány doktora, Wigner Intézet, Budapest; BURÁNSZKINÉ SALLAI MÁRTA meteorológus, PhD-hallgató, Országos Meteorológia Szolgálat, Budapest; DR. CSORBA GÁBOR főmuzeológus, Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár, Budapest; DR. FÜSTÖSS LÁSZLÓ egyetemi docens, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Fizikai Szemle szerkesztője, Budapest; DR. GYENIS GYULA antropológus, ny. egyetemi tanár, ELTE TTK, Embertani Tanszék, Budapest; DR. HARGITTAI ISTVÁN, akadémikus, BME Vegyészmérnöki és Biomérnöki Kar, Budapest; DR. HUNYADY LÁSZLÓ akadémikus, a Semmelweis Egyetem (SE) általános rektorhelyettese, az SE Élettani Intézetnek igazgatója, Budapest; DR. KÁLMÁN BÉLA, az MTA doktora, MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóintézet, Konkoly-Thege Miklós Csillagászati Intézet, Budapest; DR. KÉRI ANDRÁS főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest; DR. KORDOS LÁSZLÓ paleontológus, egyetemi tanár, Nyugat-magyarországi Egyetem, Szombathely; LANG ÁGOTA tanár, Széchenyi István Gimnázium, Sopron; DR. MATOS LAJOS szívgyógyász, Szent János Kórház, Budapest; DR. NÉMETH ATTILA biológus, ELTE TTK Állattudományi és Ökológiai Tanszék, Emlős Kutatócsoport, Budapest; DR. PERCZEL ANDRÁS akadémikus, egyetemi tanár, ELTE TTK Szerves Kémiai Tanszék, Budapest; STAAR GYULA főszerkesztő, Természet Világa, Budapest; DR. SZABÓ PÉTER GÁBOR matematikus, egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem, Szeged; DR. VASÁRHELYI TAMÁS muzeológus, Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest.

ÁPRILISI SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

Venetianer Pál: Barát vagy ellenség az „ugráló gén”?
Maksay Gábor: Kémiai kommunikáció az élővilágban
Németh Géza: Professor-Maestro. Beszélgetés Rybach László geofizikussal
Szili István: Élőlények az örökkévalóságnak
Abonyi Iván: Kármán Tódor (1881 – 1963)
Oláh László: Szerkezetvizsgálat kozmikus részecskékkal
Farkas Csaba: Memória megőrzés – másképpen. Beszélgetés Páruccz Árpáddal
Buránszkiné Sallai Márta: A meteorológia szerepe az időjárás károk mérséklésében
Vasas Gizella – Locsmándi Csaba: A Gömör-Tornai karszt gombavilága